

De la artă la terapie

În primăvara anului 1979, a început una dintre cele mai intense aventuri ale vieții mele, care avea să mă conducă la crearea unui sistem terapeutic și artistic bazat pe studierea arborelui genealogic.

Aveam cincizeci de ani la vremea aceea... și e necesar să revin pe scurt asupra formării mele juvenile, care a fost bogată și complexă, livrescă și autodidactă. Mentorii și intuiția s-au succedat rând pe rând, ca și perioadele de studiu și perioadele de experimentare. Pe acest cumul de experiențe mi-am bazat teoriile și practicile care vor fi prezentate în această carte.

În 1947, după ce am trecut bacalaureatul, am decis să mă înscriu la Institutul Pedagogic al Universității din Chile. Filosofia și psihologia mă atrăgeau și, după doi ani, am obținut o diplomă în filosofia matematicii și o alta în istoria culturii. Într-o zi, după ce am participat la un curs în care un profesor venit din Statele Unite ne îndemna să studiem modalitatea de a adapta omul la mașină, am decis să părăsesc universitatea pentru a mă dedica marionetelor.

Spectacolele mele au luat forma unei psihodrame: făcusem diverse marionete care îi reprezentau pe tatăl meu, pe mama, pe sora mea și o mare parte a familiei mele. După ce am creat mai multe piese, am început să fiu pasionat de exprimarea corporală. Mă gândeam că, dacă sentimentele provoacă posturi, o postură poate declanșa emoții. Am inventat o metodă de exprimare corporală care începea într-o poziție fetală, înspăimântată (dorința de a muri) și care se încheia cu împlinirea ființei umane mature, cu brațele larg deschise, conectate la cosmos (euforia de a trăi).

Inițial, scopul meu era să descopăr un limbaj gestual care să îmi permită să spun povești. Dar, pe măsură ce mă concentram asupra

mecanismelor exprimării corporale, în timp ce practicam dansul, meditația și masajul, am realizat că în corpurile noastre sunt înscrise nemărate amintiri: amintiri din copilărie sau din perioada prenatală, acceptare, respingere, reziduuri psihice de la diverși membri ai familiei.

În *Tratatul despre patimile sufletului* al lui Descartes, publicat în 1649 la Paris, am descoperit această frază care m-a marcat: „Este lesne să înțelegem că ciudatele aversiuni ale unor oameni, care nu suferă mirosul de trandafiri, prezența unei pisici sau alte lucruri asemănătoare, nu se datorează decât faptului că, la începutul vieții lor, ei au fost foarte deranjați de unele obiecte de felul acesta sau au împărtășit simțăminte mamei lor, care a fost deranjată de ele, gravidă fiind. Căci este sigur că există o legătură între toate emoțiile mamei și acelea ale copilului care se află în pânțele ei, așa încât ceea ce supără pe unul este vătămător și pentru celălalt”.

De fapt, anumite mișcări trezeau în mine depresia mamei mele, durerea exilului moștenită de la bunici, angoasa de a fi fost în pericol de moarte în timpul gestației și multe alte lucruri. Curând, repetițiile mimodramelor noastre s-au transformat în terapii colective.

Exista un contrast puternic între aceste sesiuni, în care autenticitatea fiecăruia se dezvăluia, și lumea exterioară structurată de prejudecățile și de aparențele care ne închideau într-un fel de închisoare mentală. Aveam douăzeci de ani. Am decis, o dată pentru totdeauna, că arta va fi de acum o activitate orientată către eliberarea mea spirituală. În ciuda succesului de care s-au bucurat mimodramele mele, am hotărât să plec din Chile și m-am imbarcat spre Paris, decis să lucrez cu mimul Marcel Marceau, să particip activ la grupul suprarrealist condus de André Breton și să asist la cursurile filosofului Gaston Bachelard la Sorbona.

Practica pantomimei cu Marceau m-a determinat să studiez yoga și chakrele tantrice, medicina chineză și meridianele, cabala și aplicarea sefiroturilor pe corp. Toate aceste practici sunt oare imaginare? În orice caz, ele permit vindecarea acelor care cred în ele, precum și dezvoltarea conștiinței. În cadrul grupului suprarrealiștilor, practica scrierii automate mi-a permis să slăbesc strânsoarea raționalului pentru a intra în contact cu inconștientul meu, pe care nu l-am mai considerat ca pe un pericol, ci ca pe un aliat eficient. În ceea ce privește prelegerile lui

Bachelard, analiza lui asupra elementelor primordiale (apă, foc, aer, fier și spațiu) m-a condus către alchimie. Tot în acea perioadă am citit lucrările lui Freud, Ferenczi, Melanie Klein, Groddeck, Stekel și Wilhelm Reich. Opera lui C.G. Jung, *Metamorfoza sufletului și simbolurile sale*, a constituit un bun ghid. Mîntea mea încă juvenilă începea să înțeleagă relația strînsă dintre artă și terapie. Pe de o parte, vedeam artiști izolați în exaltarea propriei lor individualități, ca o insulă separată de restul umanității, căutând mai presus de toate să fie recunoscuți și admirați, și, pe de altă parte, devotamentul terapeutului punându-se în slujba sănătății mintale sau fizice a celuiilalt.

După ucenicia efectuată în Europa, am zburat în Mexic. Timp de zece ani, am regizat în Mexic peste o sută de piese de teatru, cu o preferință pentru teatrul absurdului. Am făcut cunoscute lucrările lui Beckett, Ionesco, Tardieu, Arrabal, Strindberg, Leonora Carrington, Ghelderode, Lorca, Kafka, Gogol și pe ale mele. Apoi, obosit să creez spectacole în care actorii își recitau versurile în fața unor spectatori pasivi, am decis să elimin operele dramatice și să le înlocuiesc cu texte filosofice sau psihologice. Am început prin a adapta pentru scenă *Zaratustra* lui Nietzsche, pe care am montat-o în 1970, cu actori pe care i-am pus să joace dezbrăcați. Pentru a merge și mai departe în cercetarea mea, am realizat o adaptare pentru *Jocurile noastre de toate zilele*, cartea ce a deschis practic domeniul analizei tranzacționale, scrisă de Éric Berne, care dorea să simplifice jargonul psihiatric pentru ca pacientul și medicul să aibă un limbaj comun. La acest text am adăugat *Ascultă, omulețule!* a lui Wilhelm Reich. A fost primul meu eseu de teatru terapeutic. Această lucrare care prevedea apariția dezastrelor ecologice și prezenta jocuri de rol între copii, părinți și „adulți” (starea omului vindecăt, care a ales să trăiască în prezent) a cunoscut un succes imediat. Din momentul creării sale, a fost nelipsită de pe afișul teatrelor din Mexico City, fiind interpretată fără întrerupere de diferite grupuri de studenți.

Această dorință de a descoperi metode de vindecare artistică m-a determinat apoi să abandonez teatrul pentru a improviza spectacole în locuri neașteptate: academii de pictură, cimitire, aziluri de bătrâni, autobuze, locuri publice etc. Nu mai lucram cu actori dornici să intre în pielea unor personaje, ci cu ființe umane care se simțeau deturnate de la esența lor de către familie, societate și cultură, și care încercau să-și dea jos măștile pentru a-și găsi adevărata personalitate, eul lor esențial.

Și pentru a face asta, oamenii aceia își dezvăluiau în fața spectatorilor uluiți, în cadrul unor improvizații impresionante, obsesiile lor mentale, emoționale, sexuale și terorile lor materiale.

Am creat aproximativ douăzeci de astfel de „*panici efemere*”, printre care acelea de la școala de pictură San Carlos din Mexic (1962) și cea din Paris (1964). Aceste experiențe au dat naștere ulterior unei tehnici terapeutice pe care am numit-o **psihomagie** și care constă în punerea în scenă în viața de zi cu zi a unui act curativ, similar unui vis, pentru a elibera un blocaj inconștient.

Prin aceste acțiuni, mă opuneam atitudinii psihanalitice care vizează transformarea limbajului inconștientului (vise, fapte, sincronicități) în limbaj articulat și în explicații raționale. În schimb, am ales să predau intelectului limbajul inconștientului, compus în cea mai mare parte din imagini și acțiuni care sfidează logica. Cuvântul dezvăluie o problemă, dar nu o vindecă. Singurele cuvinte capabile să vindece inconștientul, căci acesta le înțelege, sunt rugăciunea și incantația. Pentru a-l transforma într-un aliat protector, este necesar să-l seducem prin acte de natură teatrală sau poetică. Așa cum acceptă placeboul, inconștientul acceptă și actele metaforice. Pulsunile nu sunt rezolvate prin sublimare, ci printr-un act care le realizează simbolic.

Pentru a-mi îmbogăți demersul artistic, am decis să nu-mi culeg informațiile în preajma altor artiști, ci să intru în contact cu surse pur spirituale. Așa se face că, în 1968, m-am dus la călugărul Ejo Takata, care la acea vreme locuia de patru ani în Mexic, pentru a exersa cu el meditația zen. Mulți medici și psihiatri veneau să mediteze în *zendo*-ul său și ei mi-au prilejuit întâlnirea cu doctorul Erich Fromm, în refugiul său din Cuernavaca. Eminentul psihanalist, autor, printre altele, al cărților *Fuga de libertate* și *Budismul zen și psihanaliza*, locuia în acel sat a cărui climă blândă îl ajuta să-și trateze o afecțiune cardiacă.

După o psihanaliză care s-a rezumat la lungi conversații despre Biblie și budism, Fromm mi-a cerut să susțin cursuri de exprimare corporală pentru studenții săi. Am acceptat. Acest lucru mi-a permis să observ separarea profundă care exista între munca mentală intensă a analiștilor și controlul redus pe care îl aveau ei asupra posibilităților lor corporale. Toată munca lor de explorare inconștientă avea loc exclusiv prin vorbire. Am prezentat această experiență prețioasă, precum și rezultatul uceniciei

mele cu Ejo Takata, într-un lungmetraj, *El Topo*, în care am expus relația conflictuală și iubitoare a unui fiu cu tatăl său.

El Topo a devenit un film-cult. John Lennon, prin producătorul său american Allen Klein, mi-a dat banii necesari pentru a realiza următorul meu film. Acesta a fost *Muntele sacru*, care a fost pregătit și filmat pe parcursul anilor 1970 și 1971. Îmi propusesem din nou să fac o operă de artă capabilă să îmbogățească conștiința spectatorului: „Vreau – mi-am spus eu – ca spectatorul să părăsească sala în care a văzut filmul meu transformat pentru întreaga sa viață.”

Aceste așteptări excesive m-au incitat să efectuez cercetări psihologice, ezoterice, simbolice și religioase. Am apelat, printre alții, la Oscar Ichazo, creatorul metodei de dezvoltare spirituală Arica. Acesta mi-a propus o serie de exerciții care se învârt în special în jurul unei scheme metafizico-psihologice de origine islamică, eneagrama (un sistem caracterologic compus din nouă aspecte distincte ale egoului). Realizarea filmului meu a devenit, în același timp, o experiență artistică, de dezvoltare spirituală și de investigație psihologică.

În acea perioadă eram pasionat de René Guénon și de analiza lui despre simbolismul tradițional, și devoram lucrările doctorului Fritz Perls, unul dintre creatorii gestalt-terapiei. Cortegiul acestor întrebări s-a desfășurat începând din 1974, când am schimbat din nou continentul pentru a mă stabili în Europa, întărit de acești ani americani și latino-americani, pentru a începe acolo o nouă perioadă a vieții mele.

Un producător francez, Michel Seydoux, m-a angajat să realizez filmul *Dune*, bazat pe romanul omonim al lui Frank Herbert. Era un proiect grandios, în care am putut face apel, bazându-mă pe un buget colosal, la actori și artiști pe care îi admiram. Moebius, H.R. Giger, Dan O'Bannon și Chris Foss se numărau printre desenatori. Dali, Orson Welles, Gloria Swanson, Udo Kier și David Carradine trebuiau să figureze în generic. Pentru muzică, îi alesesem pe Pink Floyd, Tangerine Dream și Magma. Scrierea scenariului și pregătirea au durat doi ani, dar filmul nu a putut fi realizat din cauza problemelor de distribuție întâmpinate în America.

Această muncă, deși neterminată, mi-a permis să intru în contact cu mediul ezoteric, pe-atunci înfloritor la Paris. Am fost inițiat în cabala de înțeleptul A.D. Grad, autor de tratate precum *Cartea principiilor cabaliste*; am devenit prietenul lui Pierre Derlon, divulgatorul magiei țigănești. L-am cunoscut și pe matematicianul Jacques Ravatin, creatorul unei

teorii despre undele care emană nu numai din formele tridimensionale, ci și din desene; Pierre Cartier, alchimist și prestidigitator, celebru printre iluzionisti pentru trucurile sale cu țigări și pe atunci centenar; doctorul Valnet, pionier în fitoterapie și aromaterapie. Timp de doi ani, ghidat de acești inițiați, în fiecare zi dis-de-diminează, înainte de a începe lucrul la proiectul meu de film, ajungeam la Biblioteca Națională imediat după deschidere și mă cufundam în toate cărțile scrise, încă de la începutul secolului al XVIII-lea, asupra acestei monumentale mașini metafizice care este Tarotul de Marsilia.

Doctorul Valnet m-a prezentat celui mai bun dintre colaboratorii săi, doctorul Jean-Claude Lapraz, eminent fitoterapeut care, în fiecare weekend, îmi trimitea patru dintre pacienții săi pentru a examina, folosind tarotul, rădăcinile psihologice ale bolilor lor. A fost o perioadă de învățare intensă, în care s-a realizat, în sufletul meu, unirea dintre artă și terapie.

Pentru a vindeca o boală nu ne putem limita la o abordare științifică. Privirea artistului o echilibrează pe cea a medicului, capabil să înțeleagă disfuncția biologică, dar care nu dispune de instrumentele necesare pentru a detecta valorile sublimе ascunse în fiecare individ. Pentru vindecare, este necesar ca pacientul să devină **ceea ce el este cu adevărat** și să se elibereze de identitatea dobândită: **ceea ce alții au dorit ca el să fie**. Orice boală provine dintr-un ordin primit în copilărie care ne constrânge să realizăm ceva care nu ne corespunde, dar și dintr-o interdicție care ne obligă să nu fim ceea ce suntem în realitate. Răul, depresiile, fobiile și temerile rezultă dintr-o lipsă de conștiință, dintr-o uitare a frumuseții, dintr-o tiranie familială, din greutatea unei lumi copleșite de tradiții și religii învechite.

Pentru a vindeca un pacient, adică pentru a-l ajuta să devină ceea ce este el cu adevărat, trebuie să-l poți face să conștientizeze faptul că el nu e un individ izolat, ci rodul a cel puțin patru generații de strămoși. Este imposibil să ne cunoaștem pe noi înșine dacă nu cunoaștem moștenirea materială și spirituală a arborelui genealogic. Dar structurile clanului familial nu trebuie să fie supuse unor interpretări restrictive care analizează individul ca pe o mașină biologică. Dacă este adevărat că marile teorii psihologice ale secolului al XX-lea provin de la psihiatri străluciți precum Sigmund Freud sau Milton Erickson, la fel de adevărat este și faptul că, în urma lor, s-a dezvoltat credința falsă și dăunătoare potrivit

căreia, pentru a aborda sufletul uman, orice demers trebuie să se inspire din procesele de investigare și de validare științifice.

Carl Gustav Jung era conștient de această derivă intelectuală încă din 1929: „Intelectul este într-adevăr un dușman al sufletului atunci când are îndrăzneala de a dori să surprindă moștenirea spiritului, de care nu este capabil în nicio privință, pentru că spiritul este ceva superior intelectului, deoarece îl include nu numai pe acesta, ci și inima (*Gemüt*).”

Ființa umană conștientă nu poate fi analizată ca un tot încremenit, un corp-obiect fără realitate spirituală. Inconștientul, prin definiție, se opune oricărei logici. Dacă îl reducem la explicații științifice sau la o învățătură universitară, facem din el un cadavru. Jung, din nou: „De aceea știu că universitățile au încetat să funcționeze ca purtătoare de lumină. Ne-am saturat de specializarea științifică și de intelectualismul raționalist. Vrem să auzim despre un adevăr care nu micșorează, ci extinde, care nu întunecă, ci luminează, care nu alunecă pe om ca apa, ci îl cuprinde și îl pătrunde până în măduvă.”

Iată de ce nicio diplomă nu poate garanta competența unui psihoterapeut: a-i permite celui alt să se vindece presupune nu numai a-i înțelege suferința, ci și a-i pune la dispoziție elementele necesare pentru a-i îngădui schimbarea. Medicul sau chirurgul stabilesc diagnosticul, apoi recurg la o rețetă de medicamente sau la o operație. Dincolo de domeniul strict medical însă, așa-numitul terapeut nu e capabil, mult prea adesea, decât să ajungă la un diagnostic. Și după aceea? După ce îi dezvăluie pacientului originea traumei sale și acesta întreabă: „Acum că știu originea problemelor mele, ce pot face?”, terapeutului îi va fi greu să-l ajute să găsească răspunsul.

În culturile primitive, șamanul (de obicei un artist, cântăreț sau acrobat, dar și un expert în plante halucinogene sau medicinale care permit „călătoria” către alte realități și exercitarea unei acțiuni terapeutice) este deopotrivă înțelept și remediu, tămăduitor sau tămăduitoare, sursă vie de informații care permite ființei suferinde să-și descopere propriile resurse.

Din momentul în care renunțăm să ne supunem dictatelor universitare, toate abordările au ceva să ne ofere. Acesta este motivul pentru care nu am ezitat niciodată să apelez la filosofii orientale, la mesajul religiilor sau la ezoterism pentru a găsi în ele cheile unei înțelegeri globale a ființei umane. O vorbă a lui Buddha mi-a ghidat apropierea de arborele genealogic: „Lumea este în flăcări! Casa ta arde! Nu te întreba

deci cum este făcută lumea și nici care e principiul ei. Gândește-te în primul rând la cum să te salvezi!»

Cum să ajutăm și să fim utili? Cum să nu ne limităm doar la a-i explica celuilalt suferințele sale, ci să-i oferim chei reale pentru vindecarea lui?

De-a lungul anilor, am constatat că majoritatea consultanților mei, afectați de dureri fizice și de suferințe morale, trăiau ca și cum omenirea nu ar avea nicio valoare care să o diferențieze de animale sau de plante și s-ar înmulți fără nicio finalitate într-un univers lăsat el însuși la voia unei expansiuni întâmplătoare. Iată motivul care m-a impulsionat să trec de la psihogenealogie la metagenealogie.

M-am bazat pe o ipoteză de lucru esențialmente terapeutică: adevărul înseamnă ceea ce este util la un moment dat, într-un loc dat și pentru o anumită persoană. Asta m-a condus la următoarea teoremă: în loc să gândim că universul există pur întâmplător, mai bine postulăm că scopul lui este de a crea conștiință.

Vreau să stabilesc aici diferența dintre conștientă și conștiință. Confundăm conceptul de conștiință cu ceea ce conștientizăm sau, altfel spus, cu ceea ce realizăm în starea de veghe. Cu toate acestea, creierul funcționează în principal în timpul somnului nostru, într-un mod liber și constant, fără ca noi să ne dăm seama. Fiecare dintre noi este un întreg asemănător unui aisberg. Puținul pe care îl vedem este mult mai mic decât imensa parte cufundată. În realitate, conștient este ceea ce numim în mod greșit „inconștient”. Suntem mai mult inconștientul decât conștiința. Dacă ne eliberăm de conceptul de „a fi conștienți de”, termenul **conștiință** ajunge să desemneze, de fapt, ceea ce suntem noi în realitate: o natură indefinibilă, pe care o numim când „suflet”, când „spirit”. Așa au înțeles-o suprarealismul, budismul și toată filosofia hindusă.

Cum rămâne cu ceea ce numim *inconștient*? Începând de la Freud, acceptăm în mod obișnuit existența unei zone mentale inconștiente, adică neperceptută de conștiință în starea de veghe, care este numită impropriu „inconștient”, presupusul sediu al pulsuniilor primitive, al traumelor și al amintirilor personale sau colective. Pe scurt, inconștientul ar fi prezența constantă a trecutului. Dar, în această definiție, ideea că universul nu se dezvoltă ghidat de un scop conștient nu ia calcul proiectele viitorului, cuibărite în materie chiar înainte de apariția vieții.

Spiritul uman aspiră mai presus de toate la două lucruri: cunoaștere și nemurire. Prin urmare, inconștientul ar trebui conceput ca o entitate compusă din două zone. Una produsă de experiențele trecute, inclusiv rămășițele noastre animale, pe care am putea continua să o numim **inconștient**. Cealaltă, care conține potențialele posibilități de mutație ce ne pot face să evoluăm ca ființe înzestrate cu o conștiință cosmică, nu bazată pe experiențele trecute, ci pe posibilitățile viitoare, acelea pe care le putem capta în stări profetice sau poetice; această a doua zonă, am putea-o numi **supraconștient**.

Evoluția noastră se derulează pe o planetă mamă care participă la un dans cosmic, în care totul apare și dispare rând pe rând, într-o stare de permanentă transformare. În aceste condiții, cum să ne definim? Pentru a găsi rădăcina „ființei noastre”, acest eu sau acest sine impermanent în inima impermanenței, trebuie să îl situăm dincolo de materia universală și să ne identificăm cu centrul ei creator, știind că ne-am născut pentru a participa activ la evoluția cosmosului. Individualul „eu” și cosmicul „noi” nu se pot uni decât în conștiință.

Acesta este idealul pe care și l-a propus alchimia, într-o formă simbolică, atunci când și-a fixat drept scop spiritualizarea materiei și, în același timp, materializarea spiritului. Dacă traducem acest proces într-un limbaj psihologic, acest lucru devine: egoul („eul”) trebuie integrat în inconștient, la fel cum inconștientul trebuie integrat în ego. Individualitatea noastră, stabilită de familie, societate și cultură, este legată de materia primă, *nigredo*, putregaiul sau plumbul pe care alchimia îl transformă în aur, în ființă esențială, în conștiință.

Întrebându-mă cum să realizez travaliul care să mă ducă la mutație, am considerat necesar să-mi temperez dorințele pentru a ajunge la sănătate, să elimin lucrurile trecătoare și neînsemnate pentru a deveni conștient de nemurirea mea ca organism colectiv și a atinge libertatea, detașându-mă de legăturile mentale, astfel încât nimic subiectiv să nu mă separe de energia creativă și să ajung la uniune. Acționând ca și cum aș fi în viață și, în același timp, eliberându-mă de interesele pământești, ca și cum aș fi murit, încetând să „aparțin”, să mă „identific” sau să mă „definesc”.

Atingerea unui nivel înalt de conștiință solicită eforturi tenace, continue, intense, neobosite. În acest proces, trebuie să murim pentru noi înșine și să renaștem, transfigurați, fără a ne mai defini ca fiind raționali

sau iraționali, tineri sau bătrâni, femei sau bărbați. Niciun nume, nicio naționalitate nu ne-ar mai limita existența impersonală și, sub masca individualității, ne-am bucura de pacea anonimatului. Nu am mai stabili bariere între om și divin, deci am fi ceea ce suntem și nu ceea ce nu suntem.

Consacrându-mă pe deplin acestui efort, am început să înțeleg că, pentru a mă vindeca și a-i ajuta pe ceilalți să se vindece, ipoteza cea mai utilă era aceea de a considera fiecare ființă umană drept o ființă capabilă să dezvolte o conștiință infinită.

Dacă examinăm printr-un microscop un ou fecundat, descoperim acolo, ca primă formă de viață, un mic punct roșu care palpită: este începutul unei inimi. Ritmul este anterior formării organelor. Această bătaie e cea care face inima să existe, care o formează pentru a-i servi drept instrument. Văzând acest lucru, de ce n-am deduce că nu creierul generează conștiința, ci că el este instrumentul său receptiv? Geneza a ceea ce suntem începe cu această conștiință inimaginabilă, atotputernică, cu acest mister insondabil pe care vom îndrăzni să-l numim „divin”. Această conștiință divină sau universală se transformă apoi în energie și, în final, în organe materiale. Iată de ce, atunci când vorbim despre originile arborelui genealogic, trebuie să-i atribuim, de asemenea, rădăcini cosmice.

Creierul nostru este probabil unul dintre obiectele cele mai complexe din univers. El conține mai mult de o sută de mii de milioane de neuroni, celule echipate cu un nucleu care funcționează ca un aparat receptor-emisitor în miniatură. Aceste celule se unesc între ele formând rețele de conexiuni care transmit informații sub formă de curent electric. Când venim pe lume, potențialul nostru neuronal este acela al ființei umane realizate în viitor, dar conexiunile lui sunt încă reduse. Rețeaua se țese puțin câte puțin, în contact cu membrii familiei noastre și cu acele cunoștințe pe care ni le transmit ei. Noi suntem moștenitorii experiențelor. Totuși, aceste experiențe sunt limitate și se traduc în limbile „naționale” (sau „materne”), producând stări mentale stagnante, o lume interioară cu foarte puține interconexiuni, o închisoare culturală din care ne este greu să evadăm.

Energia care circulă între neuroni, pe care oamenii de știință o definesc ca fiind electrică, poate fi privită și drept o manifestare a conștiinței universale care tinde să creeze în creierul nostru o structură formată din

totalitatea conexiunilor posibile între celulele sale: mintea grandioasă a viitorului om. În mod similar, putem considera că această energie misterioasă tinde să unească totalitatea conștiințelor care ne populează universul.

Voința familială, socială și culturală luptă însă pentru ca individul să se supună voinței strămoșilor, care, în majoritatea cazurilor, prin acumularea de idei, sentimente, dorințe și nevoi moștenite, contracarează proiectul spiritual și îl menține la niveluri scăzute de conștiință. Arborele genealogic acționează ca o capcană, impunând descendenților limitele sale materiale și psihologice (un amestec de frici, resentimente, frustrări, iluzii) și opunându-se perfecțiunii proiectului cosmic. Încă din pânțele mamei, fătul primește impulsuri care-l determină să imite modelul lăsat de strămoșii săi. Familia nu acceptă creația pur și simplu, *ex nihilo*, provenită din „nimic”, fără un model exterior.

Cu alte cuvinte, fiecare individ este produsul a două forțe: **forța de imitație**, dirijată de grupul familial, care acționează din trecut, și **forța de creație**, gestionată de conștiința universală din viitor. Când părinții își limitează copiii obligându-i să se supună unor planuri prestabilite sau unor instrucțiuni de genul „Vei fi asta sau asta”, „Vei semăna cu cutare persoană”, „Te vei supune ideilor și credințelor noastre și le vei propaga”, ei neagă proiectul de evoluție viitoare și cufundă familia în tot felul de boli fizice și mentale.

Din primele momente ale individuației sale ca făc, conștiința suferă acest conflict între creație și imitație. Când un copil prezintă încă de la naștere puține trăsături psihologice copiate după ale părinților săi, ne putem gândi că, în cazul lui, conștiința a fost capabilă să învingă modelele pe care generațiile precedente pretindeau să i le impună. Dacă, dimpotrivă, copilul devine copia părinților sau a bunicilor, conștiința a fost învinsă. Sufletele creative sunt rare, sufletele imitative sunt extrem de numeroase. Primele trebuie să învețe să comunice și să-și răspândească valorile, celelalte din urmă trebuie să se elibereze de matricele lor și să învețe să creeze, adică să devină ele însele și nu ceea ce familia, societatea și cultura și-ar fi dorit să fie.

Clanul acționează ca un organism. Când unul dintre membrii săi experimentează o schimbare, întregul grup reacționează pozitiv sau negativ. Un arbore cu o alură frumoasă, care produce fructe nesănătoase, este un arbore mortal. Un arbore răsucit care produce fructe sănătoase

este un arbore viu și util. Atunci când un individ își dezvoltă conștiința, el devine un fruct mai bun și oferă arborelui său un nou sens. Suferințele strămoșilor noștri (răni narcisiste, umilințe, sentimente de rușine sau culpabilitate) dobândesc, mulțumită lui, un motiv de a fi. Atunci când familia reacționează, societatea în care se dezvoltă ea reacționează la rândul ei: arborii fac parte dintr-o pădure.

Fiecare arbore genealogic are două îndatoriri principale: satisfacerea nevoilor biologice (reproducere, educarea copiilor etc.) și integrarea în grupul social, respectând legile lui. Dacă fiecare familie ar refuza contactul cu celelalte și ar ceda tendințelor sale separatiste, societatea nu ar putea exista. Acesta este motivul pentru care arborii genealogici se dezvoltă prizonier într-o rețea de interdicții și de obligații sociale și culturale, printre care, de exemplu, tabuul incestului, care determină clanul să se amestece cu restul omenirii, în loc să se închidă în el însuși. Totuși, aceste veto-uri și aceste legi pot, în anumite cazuri, să nu corespundă naturii esențiale a ființei. Fiecare cultură impune diferite moduri de comportament bazate pe miturile ei fondatoare și pe credințele sale religioase sau ideologice. De la o societate la alta, instituțiile familiale pot fi foarte diferite. De exemplu, monogamia nu este universală, există societăți poligame sau poliandre. În unele culturi, fratele unui bărbat care a murit fără a lăsa un moștenitor este obligat să se căsătorească cu cumnata lui văduvă, în altele, sora mai mică a soției decedate trebuie să ia locul acesteia în patul văduvului.

Ne naștem într-o anumită cultură, într-o anumită perioadă, într-o anumită țară. Nu am fi aceiași dacă am vorbi altă limbă, dacă ne-am fi născut într-o altă civilizație sau într-o altă epocă istorică... Aceste limitări, dependente de memoria colectivă, ne încurajează să repetăm schemele și ne definesc ființa culturală. În același timp însă, posibilitățile viitorului, care lucrează pentru a-l conduce pe om către schimbarea sa, transformă suferința inițială în energie conștientă și creează **ființa esențială**.

Ființa culturală, formată de cei care ne-au educat, trebuie să accepte proiecțiile făcute asupra ei de către membrii familiei sale, din dorința de a fi imitați. I se cere să exercite o anumită profesie, să aparțină unei anumite religii, să adere la anumite idei politice. Trebuie să lupte împotriva predicțiilor negative: „Dacă faci asta, te vei distruge” „Dacă te consacri activității cutare, vei sfârși ruinat”, „Dacă ai relații sexuale înainte de căsătorie, îți vei pierde onoarea”. Creierul are tendința de a îndeplini

aceste predicții. Inconștientul le transformă în somații care încep să acționeze asupra vieții noastre asemenea unor blesteme de la care nu ne putem sustrage. Pe de altă parte, *ființa esențială*, programată de supraconștient, implementează în minte aspirații sublime, reduse la statutul de iluzii de către memoria clanului; utopii, aproape întotdeauna trăite cu îngrijorare; dorințe de a îmbunătăți lumea, aproape totdeauna trăite cu deznădejde. Ființa esențială și ființa culturală se amestecă fără încetare, uneori pentru a intra în conflict, alteori pentru a se ajuta reciproc. Străbunii, bunicii și părinții se contopesc în noi atât la bine, cât și la rău. Forțele de repetiție și forțele de creație, în dinamica lor nesfârșită, ne îndeamnă să repetăm neîncetat un același comportament și, simultan, ne împing să devenim ceea ce suntem noi cu adevărat. Așa se transformă fiecare familie într-o entitate dublă: umbră și lumină. Capcana și comoara se unesc în descendent.

Putem avea o imagine atât pozitivă, cât și negativă despre străbunii, bunicii și părinții noștri. Fiecare ascendent devine atunci o dublă entitate: una luminoasă și cealaltă obscură. Două câmpuri de energie care, în ciuda opoziției, sunt complementare. În prezent, spiritul care se materializează coexistă cu materia care se spiritualizează, supraconștientul cu inconștientul, intenția de a realiza viitorul cu intenția de a repeta trecutul, ființa esențială cu ființa socio-culturală, dorința de a crea cu dorința de a imita. Analiza arborelui genealogic sub aceste două aspecte ale sale simultane și complementare, comoara și capcana, este ceea ce am numit eu **metagenealogie**.

În măsura în care studiul arborelui genealogic se poate rezuma la o înțelegere a sensului esențial al cuplului uman, mi s-a părut fundamental ca această carte să fie fructul unei colaborări între un bărbat și o femeie. Noi toți provenim dintr-un cuplu, așa cum ne reamintește Tarotul de Marsilia care îi dă Papei drept corespondent o Papesă, Împăratului, o Împărăteasă și Soarelui, Luna. Vreau să aduc aici un omagiu tarotului, acest formidabil instrument de gândire și de dezvoltare a intuiției care mi-a permis să integrez toate cunoștințele dobândite din lectură și din experiențe, fie ele spirituale, psihologice, filosofice sau artistice. Tarotul este o structură fascinantă, un templu interior cu o arhitectură atât de echilibrată încât el poate servi drept punct de plecare pentru numeroase dezvoltări teoretice.

Pentru a scrie *Calea tarotului*, am avut deja șansa să colaborez cu Marianne Costa. Înțelegerea profundă a concepției mele privitoare la arborele genealogic și experiența ei de mai bine de zece ani în acest domeniu au făcut din ea colaboratorul ideal pentru această nouă lucrare. Fără aportul ei, cartea de față nu ar fi putut fi realizată niciodată.